
Będzin - Góra Zamkowa, st. 2, gm. loco, woj. katowickie, AZP 97-48

Informator Archeologiczny : badania 31, 166-167

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

WCZESNE ŚREDNIOWIECZE

BAKOWO, st. 1, gm. Wyrzysk, woj. pilskie, AZP 37-31/1

- ślady osadnictwa z wczesnej epoki brązu
- ślady osadnictwa kultury lużyckiej (środkowa i późna epoka brązu)
- cmentarzysko kurhanowe z wczesnego średniowiecza

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez mgr. mgr. Magdalenę Suchorską-Rolę i Jarosława Rolę (Muzeum Okręgowe im. St. Staszica w Pile). Finansowane przez Komitet Badań Naukowych (projekt badawczy nr 1 H01G 056 08). Drugi sezon badań.

Przebadano dwa kurhany (nr 3 i 4) oraz fragment stanowiska pomiędzy nasypami.

W kurhanie nr 3, o wysokości około 1,4 m i średnicy około 12 m, materiał, który stanowiły węgle, przepalone kości, fragmenty ceramiki, rejestrowany był na obwodzie nasypu (wielokrotne? pochówki nakurhanowe). U podstawy zarejestrowano zbliżoną do kwadratu obstawę kamienną, zorientowaną wierzchołkami zgodnie ze stronami świata. W kurhanie nr 4, o wysokości około 0,4 m i średnicy około 5-6 m, zarejestrowano dwa ciałopalne, bezpopielnicowe groby jamowe z resztkami stosu. Jeden z nich odsłonięto pod centrum nasypu, drugi na jego obwodzie. Nieliczny materiał ceramiczny można wstępnie datować na fazy B i C/D wczesnego średniowiecza. W obrębie wykopu płaskiego zarejestrowano nieliczny materiał ceramiczny z epoki brązu oraz obiekty o charakterze posłupowym. Z wykopów pobrano próbki węgla drzewnych do datowania radiowęglowego.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Okręgowym w Pile.

Badania nie będą kontynuowane.

BĘDZIN-Góra Zamkowa, st. 2, gm. loco, woj. katowickie, AZP 97-48/15

- ślady osadnictwa kultury lużyckiej (środkowa epoka brązu - wczesna epoka żelaza)
- grodzisko wczesnośredniowieczne (IX-XIV w.)
- nawarstwienia nowożytnie (po wiek XVIII)

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone w dniach od 23 czerwca do 18 lipca. Przebadano powierzchnię 110 m².

Założeniem prac było prześledzenie budowy systemu umocnień, przecinających wewnątrz grodziska w kierunku północ-południe i odsłonięcie układu nawarstwień w kwartale kościelnym. Wykonano przekrój przez wał obronny z fosą w północnej części parku na zboczu góry i trzy sondáže w ogrodzie parafialnym. Wewnętrzny system umocnień, biegnący przez majdan grodu, miał w miejscu przecięcia konstrukcję następującą.

Na nadskału wyróżniono warstwę jasnobrązowej ziemi z ceramiką kultury lużyckiej i obiekt, który można powiązać z osadnictwem ludności tej kultury. Obiekt posiadał wypełnisko o intensywnie ciemnej barwie z węglem drzewnym i ułamkami ceramiki skupionej wokół dużego kamienia wapiennego i pod nim. Od strony zachodniej sąsiadowało z nim skupisko kamieni zgromadzonych na tym samym poziomie i nieco powyżej. Opisany obiekt został przecięty profilem północnym wykopu i jest w nim widoczny (przekrój przez wał - miejsce na kulminacji). Na tej warstwie usypano wał ziemny o szerokości około 6 m, umacniając jego podstawy po obu stronach rodzajem ław układanych z dużych rozmiarów kamieni wapiennych, dziś w znacznej części rozsypanych po stokach. Fortyfikacja musiała posiadać koronę drewnianą o nieznanym konstrukcji, po której pozostała warstwa przepalanej na kolor czerwony ziemi o miąższości do 0,7 m na kulminacji po stronie zewnętrznej i liczne skupiska węgla drzewnego na przestrzeni całego założenia. Tak nikłe pozostałości drewna i tak znaczny stopień zniszczenia oraz przesunięcia elementów konstrukcyjnych wału dadzą się wytłumaczyć faktem niwelacji tego systemu umocnień (po spaleniu) w momencie zakładania w XII w. na terenie przyległym cmentarza. W miejscu samego cmentarzyska zachowały się jedynie niewielkie soczewki przepalonej, czerwonej ziemi na linii przebiegu wału.

Ceramika ze spągu warstwy ziemi sponad konstrukcji kamiennych wału pochodzi z XI, XII wieku. Wał poprzedzony był od strony zewnętrznej fosą kutą w skale. W jej ciemnym wypełnisku dały się wy-

różnić dwa poziomy osiadania przedzielone warstwą rozsypiska po zniszczonym wale. Materiały ceramiczne z dna fosy mają charakter jednolity i można je datować na IX-X wiek. Na dnie fosy znaleziono także fragmenty misy żelaznej. Różnica poziomów między najgłębszym punktem wyżłobienia nadskala w dnie fosy (282,28 m n.p.m.) a najwyższym punktem na kulminacji w kamiennej ławie stanowiącej podstawę konstrukcji wału (285,09 m n.p.m.) wynosi około 3 m. Dodając 2 m na usypisko wału i 2 m na umocnienia drewniane otrzymujemy fortyfikację o łącznej wysokości 7 m (dane szacunkowe, dotyczą wartości minimalnych). Na łagodnie opadającym zboczu fosy po stronie zewnętrznej odkryto prostokątny bruk kamienny o wymiarach: 3,2 x 1,8 m (obiekt I - przecięty wykopem i widoczny w jego północnym profilu). Na nim i pod nim zalegały liczne fragmenty ceramiki, którą można datować na wieki XI-XII i sporo brył żużla. Dużą ilość żużla znaleziono także poniżej obiektu, na dnie fosy. Na przedpolu fosy grubość warstwy ziemi nad nadskalem była niewielka a ceramikę, głównie XII-XIII-wieczną, znajdowano poczynając od warstwy powierzchniowej.

W kwartale kościelnym sondaż założone na linii domniemanego przebiegu opisanego wyżej systemu umocnień, przy murze kwartału dały wynik negatywny. Były tam piwnice istniejących zapewne niegdyś zabudowań nowożytnych wkopane w wapienny calec, zagruzowane po II wojnie światowej (w dnie wypełniska moneta III Rzeszy Niemieckiej). Starsze warstwy osadnictwa uległy całkowitemu zniszczeniu. Sondaż założony po drugiej stronie w części południowego ogrodu, przy murze dał pod grubą warstwą próchnicy jednolitą kolorystycznie ciemną warstwę kulturową o miąższości 0,8 m z ceramiką datowaną od okresu kultury łużyckiej (niewielki procent) po wiek XVIII. Wydaje się jednakże, że najstarsza ceramika z okresu wczesnego średniowiecza znaleziona w tym miejscu pochodzi z XII w. Mur zbudowano z łamanego wapienia, dopasowywanego do lica, na zaprawie wapiennej. Posiada on wyraźną stopę fundamentową (nie ma jej odcinek zburzony i później przemurowany). Posadowiony został na skale. Widoczne moduły wyrównawcze. Mur powstał zapewne w drugiej połowie XIV w. tak jak reszta zespołu - zamek, kościół murowany i mury miejskie - datowana źródłami pisanyymi.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Badaniach Archeologicznych na Górnym Śląsku i Ziemiach Pogranicznych w 1997 roku”, s. 141-143.

BIELSK PODLASKI, st. 2, gm. loco, woj. białostockie, AZP 45-87/2

- osada przyrodowa — X-XIII w.
- konstrukcje palowe — koniec XV-początek XVI w.
- ślady osadnictwa — XVI-XVIII w.

Ratownicze badania wykopaliskowe i nadzory archeologiczne, przeprowadzone w terminie od 16 czerwca do 13 września przez mgr. Jerzego Maciejczuka (Muzeum Okręgowe w Białymstoku). Finansowane przez Urząd Miasta w Bielsku Podlaskim. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 400 m².

Badania prowadzono w związku z zakładaniem instalacji wodociągowej i sanitarnej w obrębie ul. Zamkowej, przecinającej osadę z południa na północ. W odległości około 40 m na zachód od środkowego odcinka ul. Zamkowej znajduje się grodzisko wczesnośredniowieczne. Grodzisko i osadę od zachodu opływa niewielka rzeka Lubka, a od wschodu rzeka Biała. Ulica Zamkowa przedstawia w przekroju obraz niezbyt rozległego pagórka o łagodnie wznoszących się i opadających stokach. Różnice względne pomiędzy najniższym i najwyższym punktem nie przekraczają 3 m. Łączna długość piaszczystego pagórka w obrębie ulicy wynosi około 120 m. Pozostałe tereny to podmokłe doliny dwóch wspomnianych cieków.

Przebadano teren osady przyrodowej. Tereny podmokłych dolin były objęte nadzorem archeologicznym. Łącznie odkryto 34 obiekty o różnej funkcji: półziemiankę, jamy gospodarcze i produkcyjne oraz doły posłupowe.

Pośród zabytków ruchomych najliczniejszą grupę stanowiły fragmenty ceramiki (ponad 13000 fragmentów oraz kości zwierzęce (około 3000 fragmentów). Wydzielono 37 zabytków metalowych (nożyki, dłuta oraz importowaną zawieszki brązową w kształcie topora), 70 zabytków kościanych (w tym ornamentowaną oprawkę noża i grocik strzały oraz dużą ilość półwytworów), 30 zabytków